**Lausunto** **Pohjois-Suomen aluehallintoviraston lausunto koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19- epidemian johdosta**

Eduskunnan lakivaliokunta on 9.4.2021 pyytänyt Pohjois-Suomen aluehallintoviraston asiantuntijaa kuultavaksi ja antamaan kirjallisen asiantuntijalausunnon koskien hallituksen esitystä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19- epidemian aikana.

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19-epidemian aikana. Ehdotettavan lain tavoitteena on varmistaa vankeusrangaistuksen ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanossa sekä tutkintavankeuden toimeenpanossa riittävän täsmällinen säädöspohja koronavirusepidemian aikana.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto tarkastelee lakiehdotusta terveydenhuollon näkökulmasta. Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimivalta vankiterveydenhuollon (VTH) asiassa rajoittuu Vankiterveydenhuoltolain (30.12.2015/1635) 9 §:n nojalla vankiterveydenhuollon yksikön järjestämän ja tuottaman vankien terveyden- ja sairaanhoidon lainmukaisuuden valvontaan ja siihen liittyvään ohjaukseen. Vankiloiden sisäisen toiminnan rajoittamiseen liittyvät asiat eivät siten kuulu Pohjois-Suomen aluehallintoviraston toimivallan piiriin.

Aluehallintovirastoilla on tartuntalain kautta alueellinen toimivalta, mutta aluehallintovirastoilla ei ole toimivaltaa asettaa vankiterveydenhuoltoa määrääviä rajoituksia. Kunnat voivat määrätä erilaisia rajoituksia alueellaan. Vankiterveydenhuollon lääkäri voi määrätä altistuneen karanteeniin kymmenen vuorokauden ajaksi.

Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Niin sanottu normaalisuusperiaate tulee huomioida henkilön oikeudessa hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun. Normaalisuusperiaatteella tarkoitetaan esimerkiksi vankiterveydenhuollossa sitä, että vankeuden ainoana rajoituksena tulisi olla vapauden menetys.

## Esityksen tavoite ja toteutusehdotus

Esityksen tavoitteena on varmistaa vankien, tutkintavankien ja vankilahenkilökunnan terveys sekä seuraamusten turvallinen ja asianmukainen täytäntöönpano yleisvaarallisen tartuntataudin tilanteissa.

Esityksessä ehdotetaan, että Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö voisi päättää vankilan tai sen osaston erilaisten toimintojen, vankien tapaamisten ja vankien poistumislupien rajoittamisesta tai keskeyttämisestä epidemian leviämisen estämiseksi. Tällainen päätös voitaisiin tehdä, jos on ilmeistä, että epidemian leviämisen estämiseksi jo toteutetut, vankeuslain, tutkintavankeuslain ja tartuntatautilain mahdollistamat toimenpiteet eivät ole riittäviä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi, että vankeuden täytäntöönpano on turvallista yhteiskunnalle, henkilökunnalle ja vangeille. Päätöksen tekemisen edellytyksenä olisi lisäksi, että Vankiterveydenhuollon yksikkö olisi arvioinut epidemiatilanteen ylittäneen tietyn kynnyksen sillä alueella, jossa vankila sijaitsee. Vaihtoehtoisesti päätös voitaisiin tehdä, jos kyseisessä vankilassa olisi jo ilmennyt tartuntoja ja Vankiterveydenhuollon yksikkö arvioisi tartuntojen aiheuttavan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto näkee tärkeänä, että lainsäädäntö perustuu täsmälliseen säädöspohjaan ja siten mahdollistaa vankien yhdenvertaisen kohtelun ja terveysturvan. Vankilahenkilökunnan terveydensuojelu edellyttää selkeää ohjeistusta suojautumiseksi yleisvaarallisen tartuntataudin tilanteissa. On tarpeellista varmistaa vankien, tutkintavankien ja vankilahenkilökunnan terveys sekä seuraamusten turvallinen ja asianmukainen täytäntöönpano yleisvaarallisen tartuntataudin tilanteissa.

Euroopan kidutuksenvastainen komitea (CPT) on todennut 20.3.2020 julkaistuissa periaatteissa, jotka koskevat vapautensa menettäneiden henkilöiden kohtelua koronavirussairauden (COVID-19) pandemian yhteydessä, että vapautensa menettäneiden terveyden ja turvallisuuden suojelemiseksi tulee tehdä kaikki mahdollinen tilanteessa, jossa koronaviruksen aiheuttama epidemia on levinnyt maailmanlaajuisesti. Näillä toimenpiteillä suojataan myös henkilökunnan terveyttä ja turvallisuutta. Koronaviruksen edellyttämät suojaavat toimenpiteet eivät komitean mukaan kuitenkaan saa johtaa vapautensa menettäneen epäinhimilliseen tai nöyryyttävään kohteluun.

Lakiehdotuksen 2 §:ssä esitetään, että vankiloiden toimintaa voitaisiin rajoittaa tai keskeyttää siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä taudin leviämisen estämiseksi ja sen varmistamiseksi. Mikäli rajoitukset eivät ole riittäviä tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan siinä mainittuja toimintoja keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä. Rajoitukset koskisivat toiminnan järjestämistä, koulutusta lukuun ottamatta perusopetuksen oppimäärää koskevaa opiskelua; vapaa-ajan toiminnan järjestämistä ja vapaa-ajan toimintoihin osallistumista ja kirjastoon pääsyä. Jos on ilmeistä, että rajoitukset eivät ole riittäviä tavoitteiden turvaamiseksi, voidaan siinä mainittuja toimintoja keskeyttää kokonaan viimesijaisena keinona siltä osin kuin se on välttämätöntä.

Esitettynä edellytyksenä rajoituspäätökselle olisi, että sen sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, 14 viimeisimmän päivän, jolta tieto on saatavilla, aikana todennettujen tartuntojen ilmaantuvuus on 100 000 asukasta kohden vähintään 50; ja että kunnan tai sairaanhoitopiirin alueella, jossa vankila tai vankilan osasto sijaitsee, todetaan tautiryppäitä, joiden tartuntaketjuja ei pystytä luotettavasti jäljittämään ja jotka aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen alueella. Päätös voitaisiin tehdä, jos päätöksen kohteena olevassa vankilassa merkittävällä määrällä vangeista tai henkilökuntaan kuuluvista on todettu covid-19-tartunta ja tartunnat aiheuttavat asiantuntija-arvion mukaan merkittävän riskin uusien tartuntojen leviämiseen vankilassa, eikä tartuntatautilain 60 §:ssä tarkoitetulla karanteeniin määräämisellä voida välttää rajoittamis- tai

keskeyttämistoimenpiteitä. Vankiterveydenhuollon yksikön olisi annettava asiasta Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikölle asiantuntija-arvio joko omasta aloitteestaan tai Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikön pyynnöstä.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto näkee oikeellisena sen, että rajoitus- tai keskeyttämistoimenpiteiden käyttöönotto edellyttäisi, että toimenpiteet olisivat välttämättömiä ja että niiden avulla kyetään torjumaan covid-19-tartunnan riskiä. Laissa säädettäisiin siitä, millaisia toimintoja, tapaamisia ja poistumislupia voitaisiin rajoittaa tai keskeyttää.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto näkee tärkeänä, että lapsen tapaamista ei voitaisi lain nojalla rajoittaa tai keskeyttää. Myös mahdollisuus asiamiehen tapaamiseen on järjestettävä. Tarvittaessa yhteydenpito vankilan ulkopuolelle on voitava toteuttaa teknisten välineiden avulla. Vankiterveydenhuollon yksikön ja Rikos-seuraamuslaitoksen keskushallinnon sujuva ja oikea-aikainen yhteistyö edistää vankien oikeuksien toteutumista.

Lakiesityksessä ehdotetaan, että oikeusministeriö voisi rajoittaa asetuksella yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanon aloittamista, jos se olisi epidemian johdosta rangaistuksen asianmukaisen täytäntöönpanon turvaamiseksi välttämätöntä. Asetuksen voimassa ollessa voitaisiin myös lykätä tai keskeyttää jo täytäntöönpanossa olevia yhdyskuntaseuraamuksia.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto katsoo, että rajoitus- tai keskeytystoimenpiteet on lopetettava mahdollisimman pian kuin ne eivät ole taudin torjumisen ja vankeuden täytäntöönpanolle vankeuslain 1 luvun 3 §:n 2 momentissa säädettyjen edellytysten kannalta välttämättömiä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian ja olemaan voimassa 31.10.2021 asti.

**Vankiterveydenhuollon valvonta**

Yhteiskunnan tehtävänä on turvata kaikille kansalaisille riittävät ja mahdollisimman yhdenvertaiset terveydenhuollon palvelut normaalisuusperiaatteen mukaisesti. Pohjois-Suomen aluehallintovirasto ohjaa ja valvoo yhdessä Valviran kanssa terveydenhuollon toteutumista lain mukaisesti. Pohjois-Suomen aluehallintovirastolla on valtakunnallinen toimivalta Vankiterveydenhuollon ja Puolustusvoimien terveydenhuollon organisaatiovalvonnassa. Lisäksi ammattihenkilövalvonta on keskitetty valtakunnallisesti Pohjois-Suomen aluehallintovirastoon.

Jokaisella Suomessa pysyvästi asuvalla henkilöllä on oikeus ilman syrjintää hänen terveydentilansa edellyttämään terveyden- ja sairaanhoitoon niiden voimavarojen rajoissa, jotka kulloinkin ovat terveydenhuollon käytettävissä. Niin sanottu normaalisuusperiaate tulee huomioida henkilön oikeudessa hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon ja siihen liittyvään kohteluun. Normaalisuusperiaatteella tarkoitetaan esimerkiksi vankiterveydenhuollossa sitä, että vankeuden ainoana rajoituksena tulisi olla vapauden menetys.

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto toteuttaa valvontatehtävää ennakollisesti muun muassa arviointi- ja ohjauskäynnein ja jälkikäteisesti kantelujen ja tarkastuskäyntien muodossa. Nyt lausuttavana oleva luonnos lainsäädännöksi koskien hallituksen

esitystä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimista rangaistusten täytäntöönpanossa ja tutkintavankeuden toimeenpanossa covid-19- epidemian johdosta selkeyttää myös Pohjois-Suomen aluehallintovirasto laillisuusvalvonnan toteuttamista.

Aluehallintoylilääkäri Sinikka Salo

POHJOIS-SUOMEN ALUEHALLINTOVIRASTO

puh. 0295 017 500
kirjaamo.pohjois@avi.fi
www.avi.fi/pohjois

Linnankatu 1-3
PL 293
90101 Oulu